

Gospodarski List.

Glasiló c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: Ernest Klavžar.

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in varočniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa odgovornemu uredniku — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 3.

V Gorici, 10. Februarja 1888.

Leto VIII.

Poprimite se ljudskih posojilnic!

„Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal,“ pravi pregovor. Naš mali narodič slovenski pomaga si z raznovrstnimi pripomočki do boljše prihodnosti, nadejajoč se, da se tako z lastnim trudom in pridom vrednega skaže tudi pomoči božje. Pred malo tedni preselil se je v boljšo domovino Monsig. Einspieler. Ta mož izumil je mnogo koristnih naprav, da bi ž njimi na noge pomagal svojemu narodu. Imenujejo ga med drugim tudi očeta ljudskih posojilnic. Koliko je Einspieler s to napravo nam koristil, to vidimo že zdaj, ko obstoje in delujejo posojilnice komaj par let in so še le redke med nami. Ko se bodo pa te naprave med ljudstvom vkoreninile; ko se jih bo narod poprijel in posluževal s tem, da bo pri njih nalagal svoje prihranjene gróše, kakor tudi s tem, da bo si pri njih denarjev v potrebi izposojeval, ne pa pri nekršanskih oderuhih in narodnih nasprotnikih: tedaj bodo te očetovske naprave Einspielerjeve obrodile stoternega sadu. Zato: Slovenci! poprimite se ljudskih posojilnic!

Kaj so posojilnice? One so zavodi, naprave, kase, pri katerih poštenjak v potrebi lahko in brez težav pa pod poštenimi kršanskimi pógóji dobi denarja na posodo.

Da posojilnica denar posojati more, treba, da ga prej dobi. Zato jemlje najprej sama na posodo ne samo velike zneske, ampak tudi posamezne goldinarčke. Katera koli svota se ji ponudi, jo ona zadostno zagotovi. Ni treba se bati, da se zgubi posojilnici izročén denar. S celim premoženjem stoji posojilnica dobra za vsak goldinarček, katerega jej kdo v varstvo poda. Plačuje pa tudi primerne obresti od zaupanega jej denarja in sicer večje kakor navadno hranilnice.

Kakor vidite, je tedaj posojilnica naj prej hranilnica. Lepa priložnost je tu za delavca, rokodelca, služabnika, pa tudi za kmeta, da si kaj prihranijo za stare dni, ali za kako drugo potrebo. Vem, da si marsikdo ne more prihraniti na leto stotatkov;

morda še desetakov ne. Tu pa tam pride pa vendar le priložnost, da bi lahko na stran del kak goldinarček. Ako ga doma tiščiš, spulil se ti bo prej ali slej izpod palca, da še sam ne boš vedel kdaj. Ako ga pa v hranilnico ali ljudsko posojilnico izročiš, nesel ti bo še nekaj obrestij. Zraven tega boš v kratkem prišel do nekega kapitala, kateri ti bo dobro stal na stare dni, o boleznih ali kaki drugi potrebi. Kdo se pa tudi ne spomni tu onega pregovora, da človek večkrat toliko velja kolikor plača. Ljudske posojilnice spodbujajo toraj k varčnosti. S tem pripomorejo marsikomu do cvenka, do premoženja. To je ena, pa ne še glavna korist ljudskih posojilnic.

Njih oče, rodoljubni ranjki Einspieler, priporočeval jih je, da bi z njimi narod varoval pred oderuhi. Pri njih naj bi gospodar v potrebi brez posebnih težav in velikih stroškov dobil denara na posodo, da bi mu ne bilo treba vklanjsati se oderuhom, vdajati se jim na milost in nemilost. Zato se tudi ne imenujejo hranilnice, ampak posojilnice. Njih pglavilni namen ni toliko denar hraniti, ampak posojati ga. Poštenjak, katerega potreba preganja, dobi pri posojilnicah potrebnega denarja proti poštenemu poroštvu in kršanskim obrestim brez posebnih stroškov in velikih težav. To je, kar posojilnice pred hranilnicami ali „monti“ posebno priporočá; to je dan danes tem važnejše, ker ne manjka nam oderuhov tu pa tam; ker pri posojevanju ne vlada več kršansko usmiljenje, ampak mnogokrat le sebičnost, katera bližnjega potrebo sebi v prid obrača.

V sedanjih časih je marsikdaj trda za denar gospodarju bodi že posestnik ali delavec. Stroški mu rastejo od dne do dne; dohodki, zaslužki, pridelki pa so vedno isti, če ne še manjši kakor pred leti. Posebno huda je za gospodarja, ko je v deželi huda letina kakor letos, ko niso le nekateri, ampak kar cela dežela v zadregi. Prigodi se pa tudi v dobrih letinah, da gospodar naglo denarja potrebuje; dobiti ga pa vendar le tako hitro ne more. Ako bi hotel

pridelek hipoma prodati, moral bi ga polovico zastonj dati in mnogo zgubiti. Ima morda kje kaj potegniti, pa treba je še par tednov ali celo mesecev počakati. Taki in enaki slučaji dan danes niso tako redki. Mnogi gospodar pride tako v kremplje oderuhom, njegovo premoženje pa na boben. „Kdor je dolžan, pravi pregovor, je na zdravem bolan“. V takih stiskah so ljudske posojilnice prave narodove prijateljice. Posameznih posestnikov in denarnih mož, ki bi denarja posoditi mogli, je današnje dni malo; še manj pa takih, kateri bi ga iz pravega kršanskega usmileuja posojevali. Hranilnice ali „monti“ so pri tej reči zelo počasni. Prej kakor se pri njih do denarja pride, treba je mnogo poti in še več stroškov. Človek si v naglici res ne more ž njimi pomagati. Pri ljudski posojilnici je to vse drugače in lahkajše. Ako si poštenjak in dobiš dobrega poroka, odšteli ti bodo v par dneh denarja, katerega za silo potrebuješ, proti navadnim poštenim obrestim. Tu ni treba intabulacije, tudi ne prešnje, ne dolžnega pisma, kakor pri hranilnici, katero vse mora advokat napraviti, ti pa drago in slano plačati.

Tu ni treba komisij in cenitev s kojimi rečmi bi človek kmalo več potrosil, kakor bi denarja potreboval. Pri ljudski posojilnici zadostuje ti že star pošten slovenski „mož beseda“. Ne vem, kje sem pred malo dnevi slišal, kako je brezvesten upnik dolžnika za več sto goldinarjev pritiskal. S previsokimi obrestmi se je bil revežu dolg narastel in upnik mu je že dražbo ali kaut napovedal. Dober prijatelj pa napoti reveža v ljudsko posojilnico. Zraven ga še tudi kakor poštenjaka stare korenine toplo priporoči. Posojilnica odštela mu je hitro toliko denarja, da je oderuha izplačal in se rešil. Pri posojilnici je ravno toliko na leto plačeval kakor prejšnjemu upniku; ker so bile pa pri posojilnici obresti za polovico manjše, zaračunilo se mu je drugo na račun glavnice. V kratkem je bilo rešeno premoženje in je pošteno redilo družino, katero je hotel že nekršanski upnik na pot vreči. Takim nezgodam bodo naši gospodarji v okom prišli, ako se oklenejo ljudskih posojilnic.

Te naprave niso blagonosne samo za pozameznike, ampak tudi za cel narod, za celo deželo.

Bresvestni upniki žalibog niso zadovoljni le z visokimi obrestmi v denarju. Oni tirjajo še drugih obrestij. V mnogih slučajih mora dolžnik tudi svoje prepričanje in celo vest upniku na ljubo žrtvovati.

Take obresti so hujše nego denarske. Zarad njih trpi resnica in pravica. One ne škodujejo le posamezniku; ne, one so na kvar občinstvu, narodu. Je-li mi treba to z izgledi pojasnovati? V občini je na primer par takih upnikov, katerim so gospodarji dolžni. Bodo-li smeli ti v razne zastope voliti po svojem prepričanju, po svojej vesti, ako se to z njih upniki ne vjema? Tako vladajo tu po tam upniki se svojimi kapitali zoper voljo in ne v blagor, ampak v škodo podložnega jim ljudstva v občinskih in deželnih zastopih. Dolgovi ženejo večkrat volilca

na volišče, da odda glas po volji svojega upnika zoper lastno vest in prepričanje. Tem potem dobi ljudstvo neredko zastopnike, ki nimajo srca za njegov blagor in za njegovo srečo, če mu niso celo nasprotniki. V kolikih občinah bi bilo bolje preskrbljeno za to in za ono stvar, ko bi upniki volilcev ne imeli v svojih mrežah! Ali hočete, da vam tacih izgledov iz raznih krajev navedem? Čemu? saj si jih lahko vsak sam ogleda.

K sklepu naj toraj opomnim dveh dolžnosti, ki se iz zgoraj rečenega izvajajo. Prvo: ne obračaj se k nekršanskim in nam sovražnim upnikom. Pri njih boš v dolgove zabredel. Verh tega boš moral še prepričanje in vest jim za obresti dajati, kar ne bo škodovalo le tebi, ampak tudi narodu. V sili in potrebi obrni se raje do ljudske posojilnice. Ona ti bo pomagala, ako si le poštenjak in „mož beseda“. Druga dolžnost je pa, da ljudske posojilnice vstanavljamo in je med narodom širimo. Tako nam naročuje voditelj naših Koroških bratov, ranjki Einspieler. Dolžnost onih, katerim je Bog kaj več dal, kakor le vsakdanjega kruha, da svoj denar pri ljudskih posojilnicah nalagajo raje kakor kje drugod. S tem pomagajo ne le posameznim, ampak narodu celemu do boljše bodočnosti. Ako te dve dolžnosti Slovenci spolnujejo, pomagali si bodo sami in Bog jim bode pomagal.

J. G — ö.

Iz šolskih drevesnic v domače drevesnice.

Jablane, hruške in druge cepé
Cepi v mladosti za stare zobé!

Pri šolah se je v novejšem času pričelo še precej skrbeti tudi za šolske vrtove. Šola naj daje v marsičem tudi praktičen navod, kako umno gospodariti. Edino veljavno načelo! Posebej velja to še o sadjarstvu. Zato skrbé šolska oblastva, da naj ima vsaka šola tudi šolski vrt. Ako ga nemajo še vse, velja potrpeti, kajti — potrditi mora vsak — v kratkem času se je naše šolstvo rodilo ter uže krepko raste; dal Bog, da bi tudi dober sad donášalo v vsakem oziru — in posebej še v sadjarstvu. Mnogo je uže šolskih vrtov po deželi in vsak ima svojo — drevesnico, majhno, če ne velike.

Tu videvajo učenci, kako se drevesca presajajo, obrezujejo, kako se cepijo itd. Vse to tudi sami poskušajo, to je, vadijo se.

Naše šolske drevesnice so le vadnice v sadjarstvu. Ali pa to vže zadoščuje? Po mojem mnenji ne. In baš zaradi tega pišem te-lé vrstice.

Šolske drevesnice — v svojej večini — imajo le majhno število drevesec; toliko, kolikor zadoščuje za vajo in pouk učencem. Vsako leto se odda iz šolske drevesnice neko — seveda majhno — število uže cepljenih drevesec, da jih dotični kmetovalec — učenec presadi doma na svoj stalen prostor. Ako dobi vsako leto vsak izšolan deček po eno, dve drevesci, je gotovo za šolsko drevesnico dovolj; več ni

mogoče zahtevati. Tako ravnanje je priporočati, kajti dotično drevo bode vzbujalo spomin na šolska leta in na šolske nauke še v poznih letih. Mnogi se bode kot oče pohvalil otrokom svojim, da je to drevó, pod katerega senco počivajo in se igrajo in katerega sadu se veselijo, da je to drevo dobil v dar ter je vsadil končavši šolo.

Tako naj dela šola in prav dela.

Ali, velik del naše dežele je še tako pičlo sé sadnim drevjem zasajen, da niti vnuki naši ne doživé primerno dovoljnega sadnega drevja, ako se ne potrudimo hitreje pospeševati sajenje sadnih dreves. Brda, vipavska dolina in večina soške doline — posebno na Tolminskem — so kolikor toliko precej sè sadnim drevjem zasajena; drugače pa je s Krasom ter z visočino med Kanalom-Čepovanom in Grgarjem. Tu pomanjkuje zelò sadnega drevja! Mnogo je tacihi občin, kjer ne pridelajo niti toliko sadja, kolikor ga svežega (frišnega) potrebujejo. To je za našo goriško deželo več ko slabo znamenje. In potem še tožimo o slabih letinah! Pečeni golobje naj bi letali nam v usta! Kje pa je bolj ugoden svet za sadjarstvo, kakor naša dežela? Kak razloček med eno občino in drugo? Kakor med nočjo in dnevom.

Koliko koristi donaša sadno drevje, menda zna vsakdo tudi v onih krajih, kjer so sadna drevesa le redka. Tudi ni nikdo nasproten sadnemu drevju tako, da bi je ne maral na svojem zemljišči. Samo zato je nima, ker samó zrasti noče. Mogoče, da tudi kje dobi kako drevesce, da je vsadi; ali, ako mu ne raste po volji in ne rodi ugodno, kakor bi sam želel, — uže je splavalo po vodi vse njegovo — sadjarstvo. To je v krajih, kjer o sadjarstvu še ni govora. Tu pa tam po Krasu so uže posnemanja in hvale vredni sadjarji — kmetovalci, katerih oskrbovanje dreves blagodejno upliva na sosede. Vsaj trdi in večkrat trdovratni kmetič ne veruje, dokler z nosom ne otiplje...

Sploh sadjarstvo le počasi napreduje.

Po tistih krajih, kjer imajo uže sadnega drevja mnogo, je v glavnem skrbeti le za žlahtueje vrste, bolj za kupčijo — za denar; po teh krajih bode izgled mnogo pripomogel, kajti vsak bo rad cepil boljše vrste kot slabejše.

Po družih krajih, kjer je veliko pomanjkanje sadnega drevja, pa je prva skrb, kako priti do drevja. Po Krasu pa bi bilo sadno drevje še posebno koristno radi pomanjkanja drvi. Pogozdovanje naj se vrši tudi sè sadnim drevjem!

Leto za letom pošilja vlada županstvom pozive, da kdor hoče dobiti brezplačno raznih drevesec — gozdnih in sadnih, — naj se oglasi. — Vendar, koliko se jih oglašá? Primeroma jako malo in najmanje iz onih krajev, kjer je pomanjkanje največje. Malomarnost je velika.

Ako bi si vsaka občina vsaj toliko drevesec na leto naročila ali vzgojila, kolikor ima prebivalcev, bi bilo uže kaj upanja, da bode v nekaj letih vsaj najpotrebnišega sadja v dotičnih krajih.

Šola naj tudi tukaj pripomore. Šolski vrtovi s

šolskimi drevesnicami so sicer v ta namen premajhni, a doseže se to lahko na sledeč način: Učitelj naj si naroči vsaj toliko drevesec, kolikor prebivalcev ima občina, ako jih ni sam iz semen (pešek in košćic) v šolskem vrtu izgojil. *Drevesca — enoletna mesto presajati jih v šolskej drevesnici, naj se razdele med učence nadaljevalnega tečaja in zadnjega leta vsakdanje šole.* V ta namen naj učitelj naroči napraviti primeren prostor vsakemu učencu v domačem vrtu, ali bližnji njivi. To sem poskusil letos prvič in učencev se je oglasilo toliko, ki so uže pripravili prostor, da mi bode drevesec primanjalo (do 1200), ako bi hotel vsakemu dati toliko, za kolikor prostora je pripravil. No, če vsak dobi nekaj manje, nič ne dé.

Prostori — zemljišča — so tedaj za *domače drevesnice* pripravljena. Proti spomladi se učencem razdelé drevesca. Da bi se komu doma ne posušila, nimajoč časa vsaditi jih, — izročé se mu še le takrat, ko je pripravljen vsaditi jih koj.

Učitelj naj poprej seveda v šoli teoretično in v šolskej drevesnici praktično pouči učence, kako imajo z drevesci ravnati. Med letom naj se zopet opominja, poučuje in veleva, kaj in kako je v drevesnici opravljati.

Učitelj naj vodi zapisnik o razdeljenih drevescih — o domačih drevesnicah. Ravno tako naj jih tudi nadzoruje; ako ne sam vseh, vsaj bližnje o priložnosti, drugače pa po učencih. Ko drevesca dorastejo, da so godna za cepitev, naj učenci to storé sami doma, kakor so se v šoli in šolskej drevesnici učili. Na tak način upam, da se najlažej in najgotoveje pride do *domačih drevesnic*, brez katerih ni rednega in umnega sadjarstva.

Res sicer, da tako početje zahteva precej dela in tudi nekoliko stroškov, a zadoščuje naj zavest, da se s tem pripomore k hitrejemu *narodnemu blagostanju*, brez katerega ni mogoče ni misliti — *narodne omike*.

P. M.

Sol v živinski krmi.

Sol je vsakemu želodcu potrebna; če soliš živini klajo, pomagaš želodcu, da laže prebavlja tudi slabejšo klajo, in živina ostane krepka, vesela in zdrava.

Sol je človeku, pa tudi živini potrebna. To je resnica, zoper katero se ne dá nič družega ugovarjati nego to, da vsak kmet ne more živini dajati soli, ker si je revež večkrat še sam sebi ne more kupiti. „Kjer ni nič, izgubil je tudi cesar pravico,“ slove star pregovor, katerega tudi mi ne zabimo, trdeč, da je sol človeku, pa tudi živini potrebna.

Ako priporočamo torej sol za živino, priporočamo jo takim kmetovalcem, ki si morejo vsaj nekoliko soli za svojo živino kupiti, posebno živo pa jo svetujemo onim, ki so premožni kmetje.

Solna kislina (sol) je sestavni del želodčnega

soka, kuha jo natura sama v želodcu živinskem kakor človeškem. Vzemimo soku solno kislino, in želodec ne bo mogel več prav kuhati, — použiti živež bo obležal neprebavljen v želodcu in čevih, živina bo začela hirati, ker si ne bo mogla narejati dobre, tečne krvi, katera se le dela iz dobro prekuhane piče v želodcu in čevih.

Če dajemo torej živini soli, dajemo jej to, kar jej natura sama daje kot najpotrebnejši pomoček za prekuhovanje použite piče.

Mnogokrat vidimo živino slabo in klavrno s krmežljivimi očmi, s ščetinasto dlako in brez moci. Jed se jej upira! Bodi taka živina za molžo ali za pitanje ali za vprego namenjena, nikjer ne bo dobro storila. Poiščimo pa vzrokov, zakaj da je živina taka, in našli bomo — ako ni kakšne posebne bolezni v njej — da jej ali manjka klaje, ali da je klaja slaba, sprijena, ali pa da je živina od slabega vremena in napačnega gleštanja začela hirati.

Pa kako pomagati? Kmetovalec si ne more vselej dobre klaje omisliti, če je slabo pridelal, — tudi z vremenom ne more gospodariti, da bi ne bilo mokrotno itd. Ob tacih okoliščinah ni drugega bolj gotovega pomočka zoper vse to, nego je sol.

Že natura sama naganja živino, da rada liže slano zidovje, da včasih celo srka scalnico in da požira pohotno vse, kar je le količkaj slanega okusa, in to zato, ker čuti v sebi silno poželenje po soli ter si prizadeva, temu poželenju kakor koli zadostiti, zato se jej tudi scalnica ne gnusi, če je le slana.

Dajajmo taki živini potrebne soli, in videli bomo kmalu, kako bo od dne do dne boljša, — koliko raje bo začela tudi slabo klajo uživati, koliko bolje jo bo sedaj prekuhaval, ker jej sol nadomešča pomanjkanje slanega želodčnega soka. In ker bo raje jedla in tudi bolje prebavljala, zboljšala se bo kmalu v vsem, da jo boš komaj poznal od poprejšnje. Vse to bo storila sol, če ni, kakor smo že poprej rekli, nikakeršne bolezni v živini.

Sol si moremo v tacih okoliščinah ravno tako misliti, kakor priprego. Eno samo preslabo živinče ti ne more voza čez klanec spraviti; če mu pa priprežeš še eno v pomoč, šlo bode. Ravno taka je s soljo, ki hodi prepričlemu ali preslabemu želodčnemu soku na pomoč — v priprego.

„Kmet.“

Gospodarske novice

Podporni odbor, ki se je ustanovil v pomoč revnim, po slabi letini zadetim prebivalcem naše dežele, ima do zdaj nabranih milodarov pri 10.000 gl., zagotovljenih je še vrh teh kakih 6000 gl. — V šesti dne 7. t. m. je razdelil 4400 gl. med tiste občine, kder je med prebivalci najnujniša potreba brze pomoči. Dobili so v červinjanskem okraji Terc 600 gl., Červinjan 500 gl., Flumižel 500., Oglej 400 gl., Mu-

škli 300 gl. v gradiškem okraj Romans 400 gl., Vileš 300 gl., v tržiškemu okraji Ronki 500 gl. in Doberdob 200 gl. in v goriškem okraji Opatjeselo 400 gl. Ta denar se je nakazal posebnim krajnim komisijam, sestavljenim iz dušnega pastirja, župana, ubožnih očetov ali drugih zaupnih mož in to v namen, da ga porabijo v pomoč potrebnemu prebivalstvu in sicer deloma kot miloščino revnim bolnikom in za delo nezmožnim osebam, katerim naj po okoliščinah izročé kaj denara, ali jih pa oskrbé z blagom, deloma pa, da započno občno koristna dela, pri katerih si bodo revni, za delo sposobni prebivalci lahko kaj zaslužili za življenje. — Komisijam se je priporočilo, da spolnijo hitro in vestno svojo nalogo. O započtetih delih in o razdeljenih podporah in miloščinah bodo morale položiti račun.

Malo novcev dela čudeže. — Evo, kaj nam pripoveduje „Dalm. Gosp. list“, da se je prigodilo v prijateljskem krogu. Sedelo jih je šest prijateljev skupaj.

A je bil dolžan B gl.	15.—
B „ „ „ C „	20.—
C „ „ „ D „	15.—
D „ „ „ E „	30.—
E „ „ „ F „	12.50
F „ „ „ A „	10.—

A je imel 5 gl., ter jih izroči B; to ti je, pravi, na račun mojega dolga od 15 gl.; B izroči teh 5 gl. C, rekši: tu imaš 5 gl., pa jih odbi od mojega dolga; C da isti denar D dostavši, dolžan sem ti še 5 gl.; D prejme 5 gl. in jih da E, kteremu reče, dolžan sem ti 30 gl.; tu jih imaš 5, ostaje 25 gl. E da teh 5 gl. F ter mu reče, bil sem ti dolžan 12 gl. 50 kr., tu jih je 5, ostalo dobiš. F izroči prejeti znesek A in dostavi, zdaj ti dolžujem samo še 5 gl.

A da teh 5 gl. B: zdaj sem ti dolžan še 5 gl.; B jih da C: zdaj ti dolžujem samo še 10 gl., C jih da D ter mu ima dati še 5 gl.; D jih da E in zdaj je dolga še 20 gl.; E jih da F: Na; pa dobiš še 2 gl. 50 kr.; F jih dà A pa je z njim poravnal. A jih dà B in pobota s tem dolg, B jih dà C pa je znižal s tem dolg na 5 gl.; C ni bil nič več dolžan D, ko mu je dal prejetih 5 gl.

D jih dà C ter reče, dolžujem ti še 15 gl.; E vzame iz žepa 2 gl. 50 kr., 5 gl. pa vtakne v žep, in tako je bila stvar končana. Petak je s tem kolobarenjem plačal 82 gl. 50 kr.; poravnal je dolg A proti B, C proti D E proti F, in F proti A, znižal pa je dolg B proti C od 20 na 5 gl. in dolg D proti E od 30 na 15 gl.

Kaj se učimo iz tega? da, kedar novce kroži iz ene roke v drugo, napreduje trgovina. Plačaj svoje dolgove, ako ne moreš vseh, nekoliko. To pomaga ednemu, drugemu in tretjemu in tedaj se bolje živi.